

PODRTE PREGRADE

Dokler niso sovjetski vojaki videli Evrope in ni preko njih tu di rusko ljudstvo zvedelo zanjo, si je sovjetski državljani kaj težko predstavljal svet izven Rusije. Revščina jim je bila nekaj nor = malnega in v tujcih so videli nekakšne kapitalistične kanibale, ki hočejo zdaj zdaj planiti po Rusih in jih požreti. Nič čudnega. Tri = deset let življenja v popolni osamljenosti, pod stalnim in edinom vplivom uradne propagande, je moralo zapustiti porazne posledice. Ta indoktrinacija je šla tako daleč, da si celo sovjetski diplomati ši rom sveta niso upali poročati domov polne resnice o tem, kar so vi = deli in doznali na zapadu. Nedavno je o tem govoril g. Averell Harri man, newyorški guverner in bivši ameriški veleposlanik v Moskvi. Tam je znova in znova ugotavljal, kako pogrešno je bil Kremelj obveščen o Zapadu, ne le v podrobnostih ampak prav v osnovnih, poglavitnih stvarih. Po njegovem mnenju je zato treba dobiti ljudi iz za železne zavese, da bodo vendar videli, kakšen je svet na tej strani.

Nekaj takega nam prihaja na misel, ko zaključujemo na nasled = njih straneh članke o Jugoslaviji "med Vzhodom in Zapadom". Če je namreč po eni strani Zapad zaradi okoliščin krepil totalitarni re = žim Jugoslavije, je po drugi strani preprečeval miselno osamljenost jugoslovanskega ljudstva.

Stvar je tako velikega pomena, da se je vredno zamisliti ob njej. Spomnimo se na dečke in deklice, ki smo jih pred štirinajsti = mi ali desetimi leti pustili za seboj v domovini. Bili so še otro = ci. Ničesar niso vedeli o tegobah življenja, skrbi so jim bile te = daj še španska vas. Pravtako tudi niso poznali tedanjega reda, si = stema, v katerem so se rodili in pričeli rasti. Premladi so bili, da bi vedeli kaj o njem. Danes pa so ti nekdanji dečki in deklice že očetje in matere. Deset let že živijo v "novem" redu, a se pri tem nič ne zavedajo, da je ta red sila enostranski in da drugod po šir nem božjem svetu živijo ljudje brez tega reda boljše in dostojnej = še. Vse, kar jih obdaja in vse, čemur so predani, se jim zdi kot ne kaj normalnega, ker si pač ne morejo in ne znajo predstavljati, da bi moglo biti drugače. Stari rod, ki se še spominja boljših dni, od = mira, pa tudi sicer je premalo priložnosti, da bi mogel govoriti in mladi generaciji povedati, da ni vse zlato, kar se sveti. Naj bi ta = ko minilo še drugih deset let, pa bi imeli takorekoč trideset ali ce lo več letnikov, ki ne bi poznali nič drugega razen onega, kar jih uči Partija. Pri visoki umrljivosti predstavlja to malodane polovi = co naroda.

Toda zapadna pomoč je preprečila takšno popolno miselno osam = ljenost. Odprle so se meje in mladi rod gleda zdaj v svet. Pričeli so se javljati prvi dvomi nad lastnim redom in življenjem; nato so sledili dvomi nad lastnimi idejami. Pričela se je rušiti vera v nez motljivost Velikega brata. To je po našem mnenju največja blago = dat zapadne pomoči in sploh zaradi nje nastalih stikov med Jugosla = vijo in Zapadom. V bodočnosti bo vse to verjetno še velikega pome = na.

Toda to ni bila edina dobra posledoca stikov z Zapadom. Če gledamo objektivno na jugoslovanske dogodke in razvoj, potem moramo priznati, da živijo z ekonomskega stališča gledano Jugoslovani boljše in lažje kot pa so pred sporom s Kominformo. Dalje je popustil politični pritisk, čeprav gre še vedno za komunistično diktaturo, in ljudje so po 1.1948. pričeli spet dihati in se drznejo misliti.

Če je imela zapadna pomoč gotove negativne postavke, so zgo = raj omenjene na vsak način visoko pozitivne. Mislimo, da krepko prevagajo prve. Žal pa na to emigranti sploh niso mislili in še zdaj ne mislijo. Niso dojeli ali pa so pozabili, da ideje potujejo in da ne poznajo meja. Njihov vpliv more zato biti prav v jugoslovanskem primeru tem večji, ker se je osamljenost tako zgodaj prekinila in so se ljudje znašli pred odprtim svetom. Po drugi strani je treba upoštevati, da bo prevzgoja indoktriniranih rodov v primeru, da totalitarni režim pade, tem težja in dolgotrajnejša, čim dlje je bila dežela osamljena. Zgovoren primer nam je vendar nemška, japonska in italijanska mladina. In vendar se njihova izolacija lahko skrije pred komunistično! Treba je še poudariti, da bodo po svetu razgledani rodovi, čeprav komunistični, bolj dostopni ali sposobni za reformacijo, ki se zdi vedno manj verjetna s pomočjo tuje intervencije. To utegne biti odločilno, ko se menjajo vladajoče garniture, ko pride do izmenjave generacij, ko odhajajo stari in prihajajo novi. Tudi komunisti se ne morejo izogniti temu sociološkemu pojavu. Rusija zadnjih dveh let nam je priča tega.

Prav dogodki v tej Rusiji in z njo v celem svetu vobče, pa normalizacija odnosov med Jugoslavijo in sovjetskimi deželami, postavljajo vlogo Jugoslavije v novo luč. O tem pa nameravamo razpravljati v eni prihodnjih števil.

ŠKOFOVI ZAVODI

Pred petdesetimi leti, 16. septembra 1905., so se odprla vrata prve slovenske gimnazije, vrata Škofo ih zavodov v Št. Vidu nad Ljubljano, ki je nato vse do druge svetovne vojne sprejela preko deset tisoč slovenskih dijakov in poslala v življenje skoraj sedem sto maturantov.

Potreba po takšni ustanovi je bila kričeča. Ne samo da nismo imeli Slovenci srednje šole s slovenskim učnim jezikom, ampak je bil obstoj take šole vendar predpogoj, da smo mogli sploh misliti o slovenski univerzi. Zaradi nemško usmerjenega meščanstva v deželi in pomanjkanja zavedne in katoliško usmerjene slovenske inteligence se je veliki Jeglič odločil za gradnjo Zavodov. Pri tem mu je pomagal ves narod. Toda že ko je zavod praznoval svoj srebrni jubilej, so bile razmere močno spremenjene. Vprašanje katoliško usmerjene svetne inteligence je bilo v glavnem rešeno. Pojavil se je nov problem: pričelo je primanjkovati duhovščine. Če so zavodi v prvih petindvajsetih letih okrepili slovensko katoliško razumništvo, naj bi se v naslednji dobi posvetili vzgoji duhovskega naraščaja. Tako je Zavod sv. Stanislava (in z njim Škofijska klasična gimnazija seveda) dobival vedno bolj značaj malega semenišča. Razvoj v tem pravcu je prekinila druga svetovna vojna, ko so se najprej polastili Zavodov gestapovci, v letu 1945. pa komunisti. Tako že od 1.1941. nič več ne služijo visokemu poslanstvu, ki jim ga je namenil nadškof Jeglič. Toda s Svobodo se bodo vrnil tudi Zavodi. Narod jih bo potreboval.

BAZOVICA

6. septembra mineva 25 let, ko so v borbi za slovensko svobodo padli na bazoviškem polju pod fašističnimi streli.

Biđovec, Miloš, Marušič, Valenčič.

KLIC TRIGLAVA
57, Totland Road
LEICESTER

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

MED VZHODOM IN ZAPADOM - VII.

NAŠI ZAKLJUČKI

(Od stalnih sodelavcev)

S petih različnih strani smo v preteklih številkah osvetlili Titove odnose do Vzhoda in Zahoda v poslednjih sedmih letih. Skušali smo zaznati mišljenja jugoslovanskih narodov na Titovo izključitev iz Kominforme in zapadno pomoč. Prikazali smo zapadno gledišče in vprašanja, pred katerimi je stal Zapađ, ko se je izključeni Tito zatekel k nje mu po pomoč. Orisali smo, kako se je Tito znašel po svojem izobčenju in kako je v novih prilikah usmerjal svojo politiko. Razpravljali smo o sovjetskih razlogih za novo obnašanje proti Titovi Jugoslaviji. Zadnjič pa smo opisali stališča protikomunistične emigracije in njeno predstavo o zapadni reakciji na Titov prelom z Moskvo.

V vseh člankih smo skušali prikazati stvarno gledišče prizadevtih. V vsakem smo osvetlili vprašanje ostro samo z ene strani. Če bi se teh pet slik zlilo v eno, bi imeli sicer popolnejšo predstavo o celotnem vprašanju, a v mnogočem bi si mnenja strahovito nasprotovala in slika ne bi bila nikakor skladna. Zato dodajamo sledečemu članku toliko našega lastnega mnenja, da postane slika jasna in razumljiva - taka kot jo vidimo mi. Obenem primerjamo glavne točke posameznih prikazov.

Vsi različni prikazi so izhajali iz ene skupne misli: da je vsak pogled pobarvan in prirejen po željah in interesih, ki ga navdihujejo. Zato je edino prav, da tudi tokrat povemo, iz kakšnih želja in interesov izhajamo pri našem mnenju, tako da bo mogoče upoštevati, kako je to mnenje pobarvano. Izhodišče so nam slovenski interesi, ne prospeh Anglije ali Amerike; a ker mislimo, da je na Zapadu mnogo dobrih idej brez katerih bi bilo življenje tudi Slovincem obupno, nujno potegnemo z Zapadom, kadar gre za biti ali ne biti.

+

Zapađ obravnava jugoslovansko vprašanje, kakor je nastalo s Titovo izključitvijo iz Informbiroja, v luči svojih odnosov do sovjetskega sveta. To nikakor ne pomeni, da je uporabil proti Titovi Jugoslaviji isto taktiko kot proti Moksvi in njenim satelitom. Kot vemo, prav nasprotno. Toda pri tem ga ni nič motilo, da je Jugoslavija komunistična in totalitarna država, čeprav za spoznanje blažja od ostalih komunističnih držav ali za spoznanje slabša od fašistične Španije in drugih poltotalitarnih republik na zapadni polobli.

Zapađ in Vzhod

Da bomo lažje razumeli takšno, za premnoge emigrante seveda po polnoma nelogično stališče, se ozrimo najprej na zapadno politiko kot tako, predvsem na anglosaško politiko do Sovjetske zveze.

V Washingtonu in v Londonu so mnenja, da sovjetska zunanja politika ni samo odraz njihove komunistične zamisli, ampak da je istočasno izraz pravega ruskega imperializma, ki ga Sovjetski zvezi narekujejo geopolitični, gospodarski in tudi sociološki činitelji. Če je morda prve revolucionarje navdajal predvsem komunistični zanos, se je ta v veliki meri umaknil trdim zakonom realnosti, ko so revolucionarji postali oblastniki in je bilo treba obširno državo tudi vladati. Ker Zapađ dopušča v svoji sredini komunistične partije, zato se ne boji obstoja samih lokalnih ali deželnih komunizmov, če tako rečemo, dokler jih ne prevzame osvajačni duh sile. Pri takem pojmovanju se torej zdi Zapadu ruski imperializem, ki si je na periferiji Rusije osvojil pol Evrope, bolj nevaren kot pa sam komunizem kot takšen. Mnenja so, da se more komunizem razvijati samo v nezdravih razmerah, ko prevladujeta revščina in beda. Kakor hitro pa se življenjska raven ljudstva dvigne,

ni več naravne hrane za komunizem tiste oblike, kot so ga oznanjali Karl Marx in njegovi učenci v minulem stoletju.

Marxove gospodarske in politične teorije, da bo zapadni kapitalizem **nujno** razpadel, že nekaj časa niso več moderne in le omejevalci jih morejo jemati za zakon. Sam Tito je prišel do tega, da Marx ni mogel videti sodobnega razvoja zapadne družbe, ki je skorajda prav tako daleč od klasičnega kapitalizma kot od komunizma. Kapitalizem se je razvil in se razvija v socialno odgovornejšo družbo, je celo Tito nedavno priznal nekim ameriškim obiskovalcem.

Zapad se s svojim visokim življenjskim standardom ne boji, da bi ga zajel val komunizma, vse dotlej, dokler ne bi ta raven pričel padati. Budnost pred takim poslabšanjem in pa nagib, da bi tudi preostali svobodni svet, ki še ječi v sponah revščine in bede, dosegel spodoben življenjski standard, sta danes glavni misli zapadnih državnikov. Zato potrebuje Zapad trojnega - prav isto, kar potrebuje tudi Moskva: sredstev, časa in miru. Prvo je mogoče dobiti, če preneha oboroževalno tekmovalstvo. Čas bo na razpolago, če se doseže med obema taboroma premirje v hladni vojni. Ker je obenem vodikova bomba predložila obema taboroma nesmisel računanja na vojno in nesmisel oboroževanja do skrajnosti, smo zato pod silo teh okoliščin na poti do premirja, če že ne miru. Tako se bo borba prenašala počasi z vojaškega področja predvsem na gospodarsko. Prihodnjih dvajset, trideset let, doba ene generacije, utegne biti v tem odločilna.

V tej dobi naj bi po sovjetskih predvidevanjih Rusija dohitela Ameriko, vzhodna Evropa pa zapadno, ker bo Zapad po marksističnih zakonih zašel v težko gospodarsko krizo. V tej dobi naj bi po zapadnih računih Amerika z zapadno Evropo, namesto v orožje, nalagala koaristnejše svoj kapital, da bi ne le sama obdržala višjo življenjsko raven, ampak da bi tudi poskrbela - po možnosti celo v sodelovanju s komunističnim Vzhodom, - za občutni dvig življenjskega standarda azijskih in drugih zaostalih predelov sveta do take mere, da bo s tem od strani nevarnost, da jih zajame komunistična poplava. Pametni ljudje na zapadu so mnenja, da z orožjem ni mogoče poraziti komunizma kot ideje; niti ni mogoče izkoreniniti ideje, ne da bi se ponizal v totalitarizem. Treba je le odstraniti vzroke, ki vodijo ljudi v komunizem. Tak obširen posel pa seveda zahteva sredstev, časa in miru.

Pomoč in pogoji

S takšnega občega stališča postane zapadna reakcija ob Titovi izključitvi razumljiva. Prva zapoved se je tedaj glasila, da je treba Jugoslavijo obdržati za vsako ceno izven sovjetskega tabora. Ne samo zato, ker se tako oslabi sovjetski strateški položaj, ampak ker utegne jugoslovanski odpad, če bo uspel, nekaj veljati v hladni vojni, ker bo predstavljal simbol sovjetskega neuspeha. Šele na drugem mestu je Zapad upal, da bi mogel pritegniti k sebi Tita. Toda če ta druga nemara ne bi uspela, potem ostaja še vedno prva, glavna zapoved.

Pri tem Zapad ni postavljala pogojev, ker je imel opravka z režimom, ki se ni hotel podati Moskvi in je bilo jasno, da se ne bo hotel podati tudi Zapadu. Drugič ni imel Zapad na razpolago nobene resne alternative Titu, kajti emigracija si je bila v tem needina, kaj naj pride za Titom, v domovini pa ni bilo čutiti nobenega organiziranega nekomunističnega odpora. V takem položaju bi mogla Tita zamenjati samo kominformistična ekipa. Niti sam Tito si ni bil na jasnem, kako močna je bila. Da bi se njen vpliv ojačal ob zapadnih zahtevah, je gotovo. Tako bi bil notranji udar zelo verjeten. Dalje je Zapad upal, da bi morda sledila Titu kaka druga komunistična partija v satelitskih državah. Kaj takega pa bi bilo že v naprej nemogoče, če bi moral Tito kloniti pred zapadnimi pogoji, ker bi satelitske partije tako videle, da komunizem ni možen izven sovjetskega objema.

Političnih pogojev Zapad Titu ni stavil. Jugoslavija je morala edino sprejeti nadzorstvo nad orožjem, ki ga je prejela iz Amerike, ker velja ta pogoj po zakonu o medsebojni pomoči za vse, ki dobe orožje.

O gospodarskih pogojih ne bilo slišati. Toda pod vplivom nasvetov ali pa le dobrih vzgledov se Jugoslavija počasi odloča za realnejšo gospodarsko politiko.

Titovo zavezništvo

Čeprav je Zapađ uspel zadržati Tita izven sovjetskega bloka, ga ni uspel pridobiti za zaveznika. Kaže, da je vrednost Balkanskega pakta majhna. Vendar pa se je Zapađ zanašal v primeru sovjetskega napada na Jugoslavijo na jugoslovansko vojsko. Nekateri ugovarjajo, da trideset divizij ne velja dosti, češ da so častniki razpoloženi prosovjetsko in da se vojaki ne bodo hoteli boriti. Proti temu govori razlog, da načelnik generalnega štaba Ars Jovanović ne bi bežal ob prelomu z Moskvo in ne bi bil na meji ustreljen, če bi bili oficirji na strani Sovjetske zveze. Jugoslovanski vojaki so vsaj toliko vredni kot bi bili vojaki v satelitskih vojskah ali verjetno celo bolj, če bi morali braniti svojo domovino pred tujim zavojevanjem.

V teku časa pa se je Jugoslavija odločila za stališče, ki je praktično, če že ne uradno, nevtrarno. Kritiki zapadne politike trdijo, da je nevtrarna Jugoslavija Moskvi bolj všeč, ker tako zapira možnost za padnega napada skozi Ljubljanska vrata in Vardarsko dolino proti Rusiji. Na zapadu pa pravijo, da je kljub temu še vedno boljše, da so Sovjeti zadržani za Jugoslavijo, kot pa da bi stali pred vrati Trsta.

Računi Zapada, da nevtralistična Jugoslavija ne bo imela posebne vpliva, so bili točni. Na Srednjem in Daljnem vzhodu nista Tito in Nehru povzročila težnje po nevtrarnosti in odpor do zapadnega tabora enako ali celo bolj kot do vzhodnega. Težnje so stare in izvirajo iz kolonialne preteklosti. Zapadnjaki se niso prikupili svojim podanikom v kolonijah. Tito je to razpoloženje dobro izkoristil, ko se je pojavil in trobil o neodvisnosti od blokov. Toda po deželah Vzhoda ga nimajo za preroka, temveč so ga le veseli, ker jim pritrjuje. To je bilo dobro videti na primer ob priliki Titovega sestanka z Naserjem. Medtem ko so v Beogradu trobili, da je prišel Naser poslušat modrega vodjo Tita, je Egipt triumfiral od ponosa, da je Tito prišel poslušat Naserjeve nasvete.

Vojaška intervencija

Protikomunisti so dalje prigovarjali, da bi ob času Titove zagate moral Zapađ izkoristiti priliko in s taktično vojaško intervencijo likvidirati komunistični režim. S tem so pokazali, da nimajo niti pojma o razmerah na Zapadu in še manj pojma o demokraciji, saj so mislili, da morejo zapadne države podvzeti izzivalno vojaško akcijo, ki bi prav lahko sprožila svetovno vojno, prav tako mimogrede kot so jih podvzemali hunski poglavarji. Jasno je, da bi se pri taki stvari moral Zapađ poslužiti v glavni meri zunanjih sil, ker doma ni bilo organizirane opozicije. Teoretično bi mogle priti v poštev le emigrantske skupine, toda te si niso bili edine niti v tem, da je treba ohraniti Jugoslavijo. Tako bi zmedo in praznino, ki bi sledila zapadno-emigrantski intervenciji, izkoristila samo Sovjetska zveza, ker je imela v Jugoslaviji močno peto kolono, ki je točno vedela, kaj hoče.

Ko je šlo za Guatemalo, je bila Sovjetska zveza daleč, dočim vpada Jugoslavija takorekoč v njen - ruski - "žaljenjski prostor". Poleg tega je bil guatemalski primer igrača v primeri z jugoslovanskim, ko so stale na mejah do zob oborožene satelitske vojske, pripravljene na vdor. Dalje ne smemo pozabiti, da je igra totalitarne (sovjetske) sile z demokracijo (ameriško) lažja kot pa igra demokracije s totalitamo. Gre vendar za dejstvo odgovorne vlade proti neodgovorni, ki lahko poljubno izbira svoja sredstva.

Amerika ni mogla v primeru satelitskega napada groziti z intervencijo Združenih narodov. Take intervencije namreč ni hotel Tito in to je bilo odločilno. Tito je namreč računal, da bi bila lahko vsaka navzočnost tujih čet na jugoslovanskem ozemlju zanj usodna. Zato tudi ni hotel v Atlantsko zvezo. Njegovo stališče je bilo od vsega početka, da bo

lahko sam obranil državo, če bo le imel dovolj modernega orožja in gospodarske pomoči.

Zdrava izkušnja

Težko je reči, kaj je preprečilo satelitski napad na Jugoslavijo, ki se je zaradi hudega pritiska tedaj že zdel verjeten, ko so propadla poldrugoletna prizadevanja za spravo. A pripomogli sta vsekakor sovjetska bojazen pred ameriškim posegom in Titova vojaška moč. Napad, ki se ga je Tito moral bati, bi bil po korejskem vzgledu recimo v Macedoniji, kjer bi bilo lahko reči, da se je ljudstvo uprlo proti Titu in da prihajajo iz Bolgarije na pomoč le prostovoljci. Takega napada ni preprečil toliko strah pred Združenimi državami, saj so ga kasneje poskusili v Koreji, kot Titova vojaška moč, ki bi bila zadostna za udušitev krajevne vstaje. Verjetno je, da so se hoteli poslužiti napada proti Jugoslaviji šele tedaj, če ne bi uspeli s hladno vojno. V Jugoslaviji so imeli kominformistično ekipo, obenem pa so računali, da se bo Jugoslavija zlomila zaradi gospodarskega in političnega pritiska ter obmejnih spopadov. Ko pa so med tem doživeli ameriško intervencijo v Koreji, jim je postalo jasno, da ne smejo misliti na kaj takega v Jugoslaviji, četudi bi propadla hladna vojna proti Jugoslaviji. Tako je tudi bilo.

Razpoloženje Jugoslovancev do Zapada zaradi podpiranja režima ni toliko poznano, da bi lahko izrekli o tem dokončno sodbo. Iz mnogih strani pa je potrjeno, da so se prilike v Jugoslaviji občutno obrnile na boljše poprelomu z Moskvo, še posebej pa po l. 1950., ko je splahnelo upanje na spravo.

K temu je gotovo pripomogla v eni ali drugi obliki zapadna pomoč. V tem, da so se morda narodi razočarali nad Zapadom, ker da je ta podpiral komunistični režim, pa ne vidimo nič slabega. To bo rodilo realizem in realističnejšega gledanja v politiki so naši narodi zelo potrebni. Izkušnja bo zdrava zanje.

Računi, da ni obstojal dejanski spor med Titom in Moskvo, so se po kazali kot nepravilni. "Dokazi" za to so odpovedali. Do danes pravtako še ni mogoče reči, da se je ob normalizaciji odnosov Tito vrnil v sovjetsko stajo. Za to še ni znakov. Mnenja smo, da Tito preveč ceni neodvisnost, zaradi katere se je sprl z Moskvo, da bi po doseženi zmagi kapituliral. Vsaj vrnitev v razmere pred 28. junijem 1948. je nemogoča!

Gotovo pa je, da so se z normalizacijo spremenile prilike. Če je sploh kdaj bil Tito bližji Zapadu kot Vzhodu, je danes nekje na sredi med obema.

+

Upamo, da bo ta pregled koristen tistim, ki se bodo bavili z vprašanjem, kako se utegne razvijati jugoslovansko vprašanje v bodoče in v kakšni obliki lahko nanj vplivata Zapad in Vzhod. Mnenja smo, da bi bili emigrantski nasveti uporabnejši, če bi se lotili vprašanja s polnim realizmom. Zaradi enostranskega stališča nismo doslej pomenili begunci nič. Da bi se to spremenilo, se moramo najprej spremeniti sami. Jugoslovansko vprašanje je stopilo v novo razdobje, ko se nakazujejo nove možnosti. Naš pogled mora biti uprt v bodočnost, ob realističnem ocenjevanju sedanjosti, kakor hitro smo sprejeli zaključke preteklosti. Kdor si pa ni na jasnem niti o minulih letih, ta pa gotovo ne bo doprinesel k stvari ničesar uporabnega v bodoče.

PISMO UREDNIKU

Odškodnina: G. urednik! Slovenska ljudska stranka v emigraciji razpravlja skoro že leto dni v svojem tisku o strankinem programu. Tam berem tolažilno strankarsko-politično krilatiko, da bodo vse žrtve komunizma v Sloveniji prejele odškodnino. Seveda program ne pove, iz kakšnih virov bo prišel ta denar. Kdo bo pa v primeru režimovega padca izplačal odškodnino vsem tistim, ki so trpeli po koncentracijskih taboriščih v Italiji in Nemčiji? Zakaj pa teh, ki jih je okoli sto tisoč, ni SLS vzela v svoj program? Predvidevam, da si bo to bianco menico pač izpolnil vsak sam, izplačana pa bo pri strankini blagajni v Ljubljani ali New Yorku.

XYZ.

KRALJ IN LONDONSKE VLADE

Argentinska SLOVENSKA POT se je že dvakrat ozrla na moj člančič "Slovenci in monarhija" v 161. št. KLICA TRIGLAVA in citirala iz njega več stavkov. Proti temu seveda nimam ničesar, toda ker je že govora o bivšem kralju Petru II., je pa zaradi resnice in objektivnosti vendar le treba poudariti še nekaj stvari, ki sicer ne spreminjajo mojega te danjega stališča, a kralja vendarle močno razbremenjujejo.

Kakor znano je Peter II. "zasedel prestol" ob priliki zloglasne puča dne 27. marca 1941., ki so ga resda vodili neodgovorni srbski oficirji, vendar je sodelovalo pri njem tudi več slovenskih in hrvatskih častnikov in so na to junaštvo celo še danes ponosni. Tako tudi tega nedemokratskega dejanja ne moremo pisati zgolj na srbski rovaš temveč je bil do neke mere skupno srbsko-hrvatsko-slovensko maslo.

Kralj je bil tedaj še fantič, dobrih 17 let star, ki menda nekaj ur nato, ko so že vse jugoslovanske radijske postaje prebrale "njegov" nastopni proglas, sam zanj še niti vedel ni. Za ta puč torej Peter II. v nobeni obliki ne odgovarja.

Že dober teden dni po puču je morala vlada s kraljem vred bežati preko Palestine v London. Več kot samo ob sebi je umevno, da 17letni deček, ki je bil poleg tega še popolnoma nepripravljen, sploh ne more vladati, radi česar tudi prav nobenih modrosti tedanje londonske naše vlade ni mogoče pisati na račun kralja Petra, temveč prav vse iz ključno le na račun vlade same.

Dolžnost vlade bi tedaj bila, da bi poslala dečka v kako primer-no vzgojevališče, kjer bi se umsko in moralno pripravil na svoj bodo-či poklic. Toda vlada tega ni storila, temveč je mirno gledala, da ga je dobila v pest znana zloglasna "majorska klika" in ga moralno izkvari-la. Vse nadaljnje je šlo potem nekako avtomatično.

Res je, da so sedeli v medvojnih londonskih vladah razni nesposobni srbski "prvaki", ki so zavozili vse, kar se je sploh dalo zavoziti. Toda skrajno krivično je, kar počne danes hrvatski in tudi del sloven-skega emigrantskega tiska, ki vali vse krivde le na Srbe, kajti skoro polovica tedanjih ministrov je bilo tudi - Slovencev in Hrvatov. G. dr. Krnjević je bil ves čas prvi podpredsednik londonske vlade, g. dr. Krek drugi podpredsednik, g. Šutej finančni minister in razen tega je dolgo sedel v njej še slovenski gasilec Snoj, o katerih nimamo do da nes še najmanjšega dokaza, da bi bili bolj sposobni nego so bili Srbi. Za vse modrosti in junaštva londonske vlade smo torej v polni meri soodgovorni tudi Slovenci in Hrvatje z gg. dr. Krnjevićem in dr. Krekom na čelu in je torej najmanj neumestno govoriti zgolj o "srbski" lon-donski vladi. Ako "niso imeli vpliva" v njej slovenski in hrvatski mi-nistri, zakaj pa potem niso odstopili? Ako so spravljal ministrske plače in se še danes večkrat radi podpisujejo "bivši podpredsednik jugoslovanske vlade", morajo menda nositi tudi prav vso soodgovornost za "delo" teh vlad. Zelo značilno je pa, da neposredno prizadeti slo-venski in hrvatski tisk o teh rečeh rajši - previdno molči.

Toda v usodnih dnevih konec meseca maja in prve dni junija 1944. je dr. Krnjević vsaj svaril mladega kralja Petra pred nesrečnim šuba-šičevim eksperimentom. Bivši kralj je že večkrat sam poudarjal, da je bil tedaj edini dr. Krnjević, ki mu je stal krepko ob strani vsaj s pa-metnimi nasveti, dočim so pustili Srbi ubogega mladeniča kratko in ma-lo na cedilu in enako tudi podpredsednik vseh dotedanjih vlad g. dr. Krek. Da potem enaindvajsetletni kralj ob podpori edinega dr. Krnjevi-ća ni mogel vzdržati brutalnega Churchillovega pritiska, bo menda ja-sno slehernemu človeku.

S tem hočem povedati, da nimamo Slovenci in Hrvatje nobene pra-vice valiti vso krivdo za vse polomije zgolj na Srbe, temveč je naša dolžnost, da primemo lepo tudi s ebe za nos. Če že nismo mi in Hrvatje glavni krivci za vse, kar se je dogajalo, pa nosimo vsaj polno soodgo-vornost za vse, prav za vse. Še to naj bi povedala SLOVENSKA POT, ako želi biti resna objektivna revija. Enostransko prikazovanje dejstev je demagogija.

F.B.

ČASI SO SE SPREMENILI, A BEGUNCI SE NISO

"Tempora mutantur - časi so se spremenili in mi se spreminjamo z njimi," je v mnogočem primerno geslo za življenje beguncev iz Evrope v Angliji, pravi MANCHESTER GUARDIAN v posebnem članku o EVWs -evropskih prostovoljnih delavcih v hostelu v Donningtonu. Članek podaja mo v izvlečku:

Sedem let je tega, kar je kakih 80.000 beguncev prišlo v Veliko Britanijo po pogodbi z ministrstvom za notranje in delavske zadeve. Mnogi od njih so nekdanj upali v dramatične spremembe v svoji domovini, toda to upanje je skoro uničila politika "mirne koeksistence".

Časi so se spremenili, a v mnogočem se begunci niso spremenili. Po vseh teh letih v Angliji se mnogi še niso asimilirali v angleško življenje in ne kažejo nobenega namena, da se bodo. Njihovo nacionalno življenje je osredotočeno na taborišča, kakršno je v Donningtonu

Večina od preko 200 mož v tem taborišču so Srbi. Ostali so Ukrajinci, Poljaki in Letonci. Mešanje narodnosti v taboriščih se je do bro obneslo, čeprav je res, da se narodnosti iz Vzhodne Evrope razumejo bolje, čim bolj so zemljepisno oddaljene. Srbi v taborišču, na primer, so dobri prijatelji z Letonci; mnogo boljši, kot pa bi bili s Hrvati, ki govorijo isti jezik in živijo v isti državi.

Pločevinaste barake taborišča v Donningtonu so del velikega vojaškega skladišča, kjer so begunci na delu kot civilni uslužbenci vojske. Njihovi odnosi z vojsko so sijajni. S krajevnimi prebivalci ni bilo nikakih sitnosti, kajti begunci se dobro obnašajo in v okolici je dovolj dela, tako da begunci ne vzbujajo nevoščljivosti.

Možje v taborišču se zde zadovoljni. Uživajo varnost skupnega življenja, taborišstvo sonarodnjakov in imajo dovolj denarja za pivo, cigarete in kakšno zabavo. Imajo srbsko knjižnico, s slikami kralja Petra in Draže Mihailovića, in ukrajinsko knjižnico s slikami narodnih pesnikov. Kapelo uporabljajo tako pravoslavni Srbi kot uniatski Ukrajinci. Vse to prispeva k nekakšnemu tovarištvu, ki zelo ugaja mnogim bivšim vojakom med begunci.

Toda varnost ne pomeni nujno, da so ljudje srečni. Večina EVW prav gotovo niso. Niso prelomili s preteklostjo, kakor emigranti v Avstraliji ali Ameriki. Le malo od njih je zaprosilo za angleško državljanstvo. Po eni strani imajo manj upanja kot novi begunci v tranzitnih taboriščih v Evropi, ki jih prevzemajo trenutne skrbi. Starejši ljudje imajo slabe izglede, da bi se nezavisno postavili na noge, tudi če bi se hoteli. Mnogi se še po sedmih letih niso naučili angleščine.

Mlajši možje dobro zaslužijo po rudnikih in tovarnah in mnogi so se poročili z Angležinjami in si kupili hiše. Toda na žalost izkusijo večina tistih, ki zapustijo taborišča, več slabih strani kot dobrot neodvisnosti. Težko jim je dobiti poceni stanovanje in muči jih osamljenost, čeprav jih loči od Angležev bolj jezik kot kakšni predsodki. Mnogokrat se naberejo v kakem kraju ali ulici, tako da neodvisnost ne pomeni nujno izenačenja z Angleži.

Mlad Ukrajinec, ki je poskusil začeti na svoje in je spodletel ter se vrnil v taborišče v Donningtonu, je zelo odkrito povedal o svojih upih za bodočnost: "Pač čakam, da se bo kaj zgodilo." Tako razpoloženje daje kar skrivnostni pomen običajnemu zanimanju za stave na nogometne rezultate in odvzema političnim razpravam realnost in ostrino. Sanjanje je postalo potreba. Ko postajajo sanje bolj meglene in manj vesele, jih je treba umetno gojiti in življenje v Donningtonu mora biti obvarovano pred resničnostjo zunanjega sveta. Njihovo zanimanje za gojenje rož po drugi strani nakazuje naveličanost z idejami in vzroki.

-X.